

ВИХОВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ, ЯК ЗАПОРУКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Доморослий Валентин Іванович

к.і.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

м. Умань, Україна

Вступ. У духовному житті суспільства, функціонують різні духовні відносини. Немає підстав зводити весь їх діапазон лише до політичних, правових, світоглядних, моральних, суб'єктами яких зазвичай є не індивіди, а спільноти. Поряд із зазначеними необхідно виділяти й історичні відносини, які синтезуються й аналізуються історичною свідомістю. В межах історичної свідомості виникають і набувають подальшого розвитку як буденне пізнання історичних процесів, так власне і наука історія, завдання, способи і прийоми, вся логіка історичного дослідження. У контексті наявних форм суспільної свідомості саме історична свідомість дозволяє збагнути все розмаїття форм, що склалися стихійно або сформоване наукою, в яких суспільство усвідомлює своє минуле, свій поступ у часі.

Мета роботи. Розглянути проблеми пов'язані з формуванням духовного світу особистості в процесі набуття нею власного досвіду, засвоєння соціальної ролі історичної свідомості в процесі соціалізації особистості.

Матеріали та методи. У Процесі написання тез використовувалися емпіричні та теоретичні методи та матеріали українських дослідників.

Результати та обговорення. Неоднозначний, а проте широко вживаний політиками та науковцями афоризм: «Історія вчить, що нічого не вчить!», - таки спонукає і перших, і других до об'єктивного аналізу пережитого людством у минулому, його наступного переосмислення і пошуку на цій основі оптималь-них шляхів удосконалення сучасного та визначення майбутніх перспектив розвитку суспільства. Надзвичайної актуальності ці проблеми набу-ли в Україні на сучасному етапі.

Сьогодні, коли на порядку денному головним завданням для України є боротьба, в умовах російської агресії, за своє право на життя, пріоритетного значення набуває питання формування національної свідомості, успішне вирішення якого можливе лише за умов усвідомлення суспільством свого історичного коріння, своєї етнічної ідентичності, поєднання перспективи історичного поступу країни з єдністю духу і дій її громадян. Для окремого індивіда національна самосвідомість – це своєрідний «міст» через який діяльність окремого індивіда органічно вливається у життя нації, отримуючи доступ до її багатств і можливостей, залучаючись водночас до спільної справи, вносячи у загальну скарбницю свою частку. Історична свідомість є узагальненим уявленням про людину і суспільство в їх спільній еволюції на конкретних історичних етапах [Вашкевич 2010, с. 241]. Вона відтворює історичні знання соціуму – відомості про власне походження, головні події, життя та діяльність видатних людей і є неодмінними духовними цінностями певної спільноти.

Необхідність формування національної свідомості настільки очевидна, нагальна і важлива, що її можна порівняти лише з більш загальною проблемою державотворення. Ігнорування цієї проблеми у суспільстві, яке зі зброєю в руках, бореться з російським агресором, неминуче спроможне призвести до втрати перспектив державотворення. Історія засвідчує, що тільки народи, які в ході боротьби за свою незалежність зуміли створити свою патріотичну свідому еліту, змогли відстояти державність і забезпечити її поступальний розвиток.

Найголовнішим завданням суспільства завжди було, є і буде виховання поколінь гуманістів і патріотів, для яких найвищим ідеалом є єдність особистих та національно-державних інтересів. Досягнення цього неможливе без усвідомлення громадянами своєї національної ідентичності, причетності до вітчизняного історієтворення та державотворення.

Усвідомлення громадянами себе як спадкоємців своїх великих предтеч у справі національного розвитку дає можливість зберегти, примножити та спрямувати у прийдешнє свої основоположні базові цінності (як духовні, так і

матеріальні), «бо люди без високої самосвідомості не мають і високої мети та енергії могутнього волевияву, а нації з народів перетворюються в населення й постають не суверенними творцями, а тільки знаряддям чужих інтересів, маріонетками в театрі життя і, зрештою, жертвами обставин. Свідчення – наша власна історія» [Кононенко 2006, с.13].

Фундаментальними підвалинами національної свідомості завжди були любов до своєї Батьківщини, глибокі знання як героїчних, так і трагічних сторінок історії нашого народу, повага до його національних традицій, які об'єктивно спроможні стати складовою духовності особистості.

Історія нашого народу сповнена цілого ряду перемог, як у минулому так і на сучасному етапі російсько-української війни. Якою б звиязною вона не була, не може стати набором лише вибірково героїчних подій. Виховання, що ґрунтується тільки на перемогах у війнах не сприяє формуванню у підростаючого покоління такого, наприклад, гуманного почуття, як співстраждання не тільки із завойованими або сусідніми народами, а й, як правило, також із співвітчизниками. Виходячи з цього нам не варто забувати свої трагічні сторінки, наприклад Голодомор, не соромитися своїх катастроф, не боятися визнати себе, як іудеї «нацією спільної біди» [Білоцерківський 2009, с. 46].

Цілі існування народу виробляє не економіка, вони зумовлюються рівнем національної свідомості і самоідентифікації, які синтезуються системою філософського узагальнення і переосмислення історичного досвіду. Важлива роль у цьому відведена викладачам суспільних дисциплін, а найперше - історичних дисциплін, громадянським і професійним обов'язком яких має стати виховання патріотів своєї Вітчизни з високим рівнем національної та історичної свідомості здатної не протиставляти власних індивідуальних цілей як вселюдським цінностям, так і загальнонаціональним, державним інтересам.

Звичайно, що без достатньої кількості національно свідомих і патрі-отично налаштованих наша країна як повноцінна держава сучасного типу

не змогла б відбутися і протистояти агресії з боку РФ. В суперечливих зовнішніх і внутрішніх умовах державного будівництва сучасної України виховання національно-історичної свідомості підрастаючого покоління громадян постає як завдання національної безпеки.

Висновки. Формувати у майбутньої інтелектуальної еліти національний світогляд, високі моральні принципи та ідеали, прагнення продовжити величні справи своїх попередників, виховати історичну свідомість як запоруку усвідомленого патріотизму покликані українознавчі дисципліни, насамперед «Історія України». Чужими вербальними засобами виховати патріотичну особистість практично неможливо. А тому намагання деяких високих посадовців обмежити кількість аудиторних годин і навіть вилучити з навчальних програм вищої школи історію України, оскільки, мовляв, вона вивчалась у загальноосвітній школі, повинно кваліфікуватись як посягання на національну безпеку держави.

Підвищенню ролі історії України у формуванні національно-історичної свідомості майбутньої інтелектуальної еліти сприятимуть різні чинники. Насамперед, це дотримання державницької концепції викладання історії України, яка передбачає не тільки розгляд усіх історичних форм державності в Україні, але й виховання поваги до державності як головної національної цінності українського народу.

Забезпечення інтегрованого підходу до програмного матеріалу, що передбачає синхронізацію всесвітньої та української історії, детальний аналіз взаємовпливів світових і вітчизняних подій та явищ. Обов'язкове вивчення процесів етногенезу українського народу, його унікальної ментальності, духовності й моральності, що визначають особливості української самобутності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоцерківський Ю. 2009. Нація спільної біди. Тиждень.-2009.- № 48.- 28 листопада-4 грудня.-С. 46-47.

2. Вашкевич В. 2010. Роль історичної свідомості сучасної студентської молоді в процесі соціалізації особистості. Гілея, № 39. С. 240-247.
3. Кононенко П.П. 2006. Українознавство: Підручник для вищих навчальних закладів. - К.: Міленіум. 872 с.